

**Archeologienota
Hamme – Loystraat 52**

Natasja Reyns en Ruth Ferket

Temse
2018

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reynolds en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2018/12.807/122

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek.....	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	9
2.3	Onderzoeksopdracht	9
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	9
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	9
2.3.3	Werkwijze	14
2.4	Assessmentrapport	14
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	14
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	20
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	24
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	26
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	26
3	Samenvatting.....	28
4	Bibliografie	29
4.1	Publicaties	29
4.2	Websites	29
5	Bijlagen	30
5.1	Archeologische periodes	30

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018J318

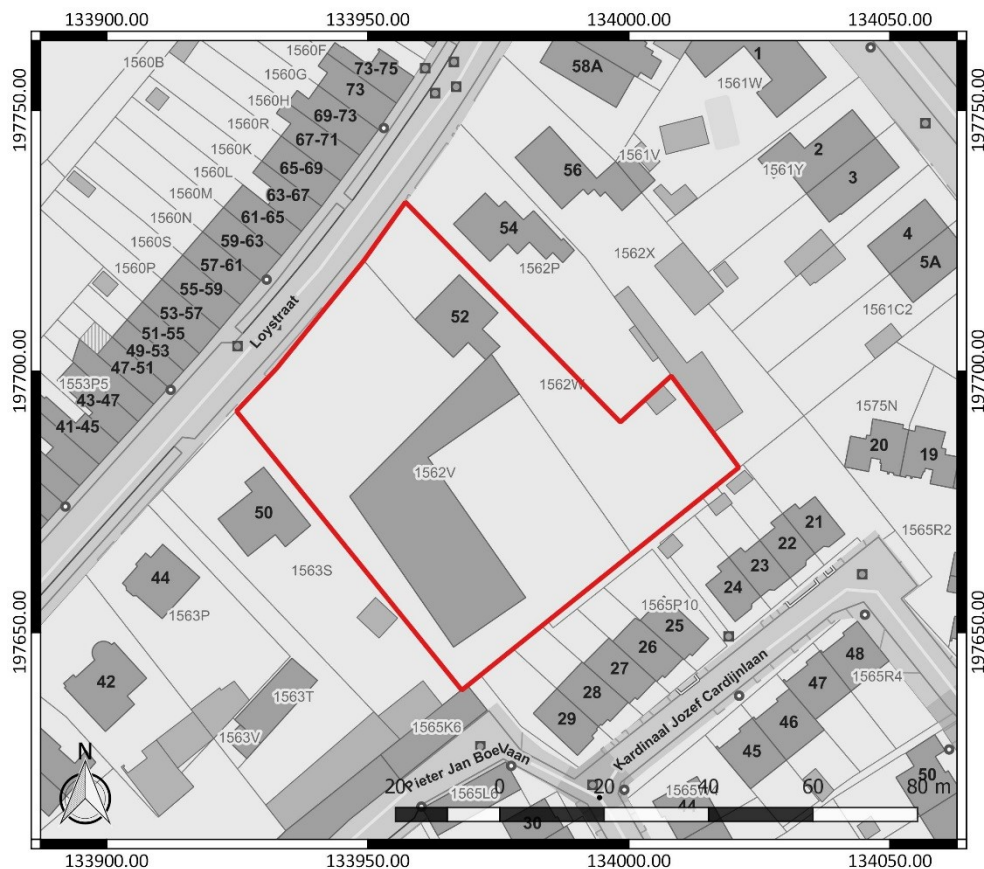
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Hamme, Hamme, Loystraat 52, Vigor Wuitens

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 133957, 197732
- 134021, 197682
- 133968, 197639
- 133925, 197692

Kadastraal plan:

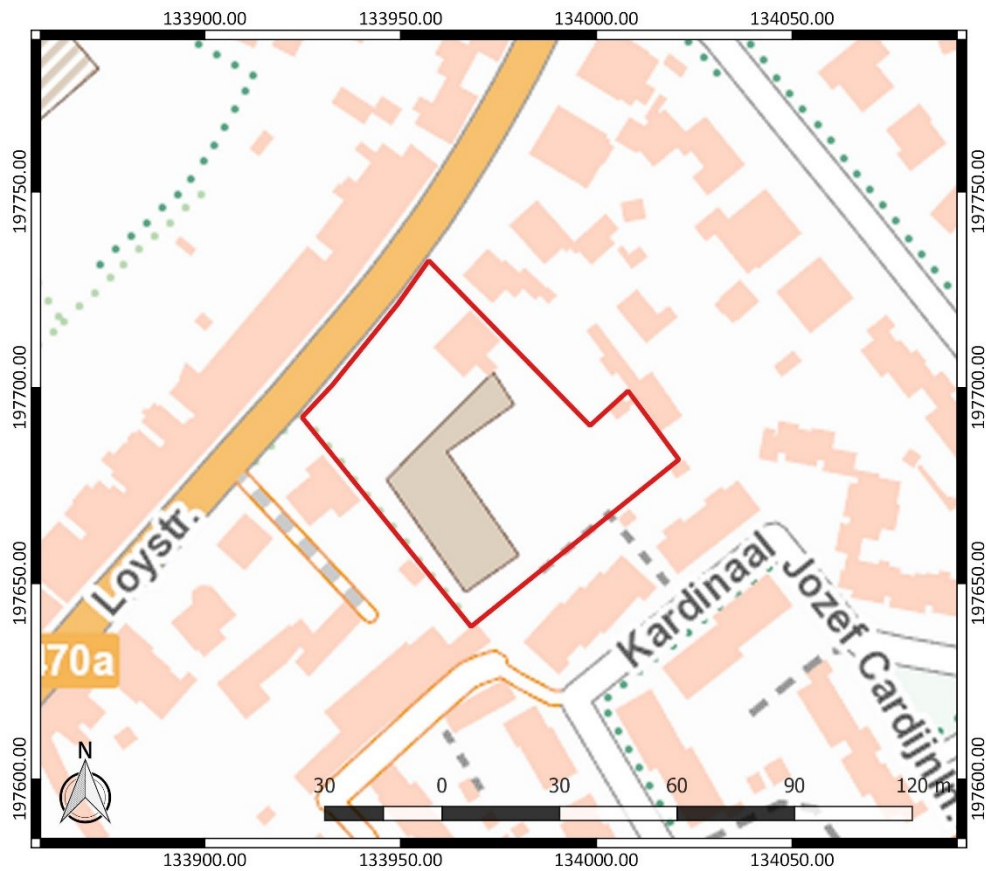

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Hamme, Afdeling 1, sectie A, nummers 1562v en 1562w

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 4137 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 8/11/2018 – 13/11/2018

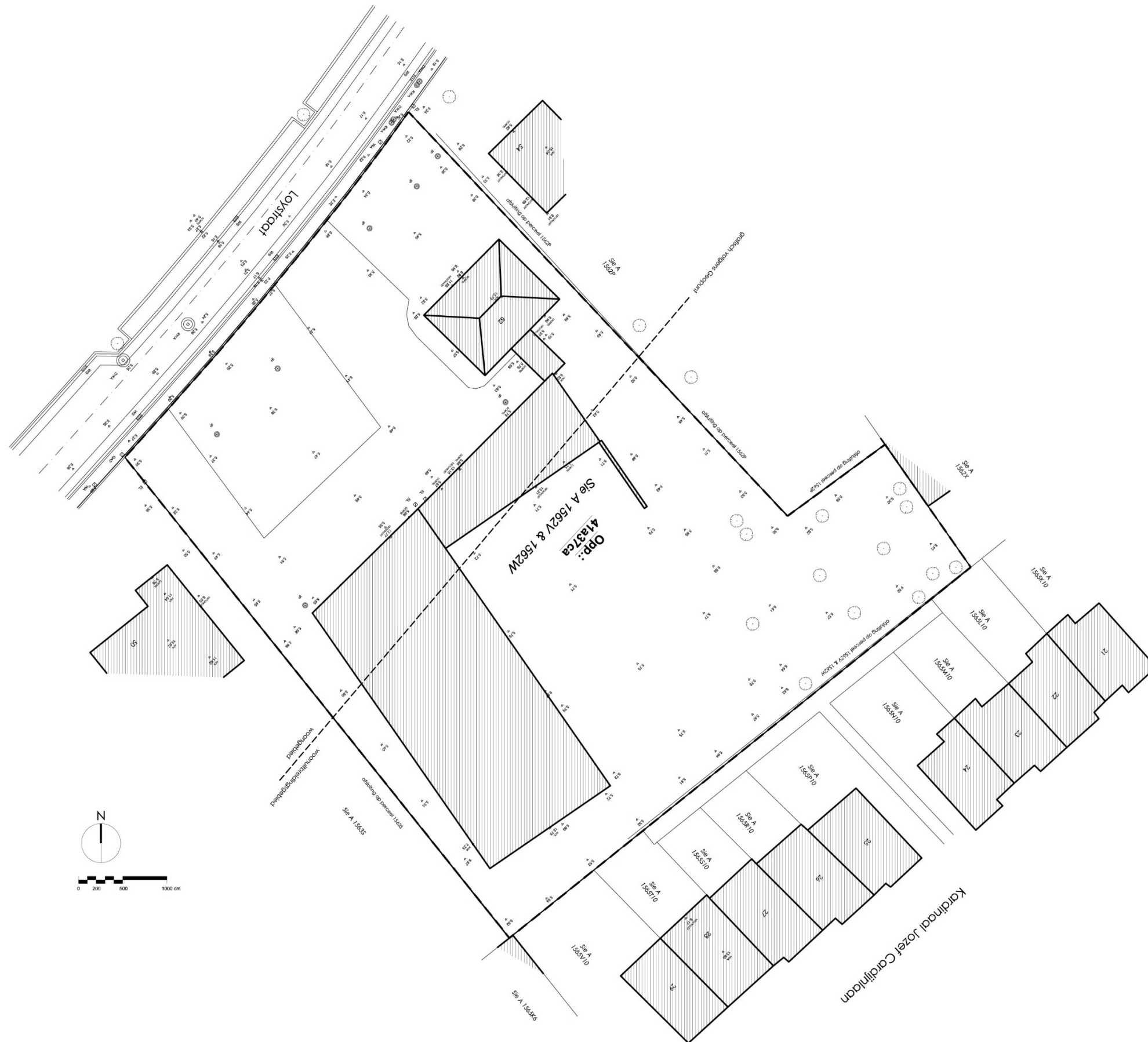
Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, Romeinse tijd, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: Er bevinden zich gebouwen en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.

Verder is op drie plaatsen een kelder aanwezig. Onder de woning bedraagt die ca. 12 m², onder het appartement naast de loods ca. 36m² en onder de buitenverharding bevindt zich over een oppervlakte van ca. 200 m² een oude smeerkelder.

Figuur 3: Verstoringenkaart met aanduiding van de bestaande bebouwing (oranje), locatie van de kelders bij benadering (geel) en verhardingen (blauw) binnen het onderzoeksgebied (rood). Onderkaart: GRB (www.geopunt.be)

Figuur 4: Plan van de bestaande toestand (Bontinck Architecture and Engineering nv)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de bouw van een meergezinswoning met ondergrondse parking en de bouw van zes eengezinswoningen voorzien (Figuur 5). Daarvoor wordt de bestaande bebouwing en verharding in het onderzoeksgebied gesloopt.

De meergezinswoning (footprint ca. 420,7 m²) wordt opgetrokken in het noordwesten van het onderzoeksgebied. Het gaat om een gebouw met twee verdiepingen. De gelijkvloerse verdieping wordt onderverdeeld in vier wooneenheden. In het noordwesten komt een afvallokaal en een trap naar de kelderverdieping. Langs de zuidoostelijke zijde van de meergezinswoning worden terrassen en tuinen aangelegd (ca. 321 m²).

De eengezinswoningen worden in de zuidoostelijke helft van het terrein gebouwd. Het betreft vier woningen met een oppervlakte van 66,7 m² en twee met een oppervlakte van 79,6 m². Ze worden per drie aanpalend aan elkaar opgetrokken, waarbij de iets grotere woningen tussen de kleinere komen te liggen. Ook deze woningen worden van tuinen en terrassen voorzien (990,6 m²).

Tussen de twee groepjes van eengezinswoningen worden parkeerplaatsen en een weg aangelegd. De weg loopt verder langs de meergezinswoning naar het noorden van het terrein en sluit daar aan op de Loystraat. Centraal binnen het onderzoeksgebied leidt de weg naar de in- en uitrit van de ondergrondse parking. Er zal ook een fietstrap gerealiseerd worden. Verder worden er rondom de weg en de meergezinswoning een aantal nieuwe groenzones voorzien. Ook worden er enkele paden aangelegd.

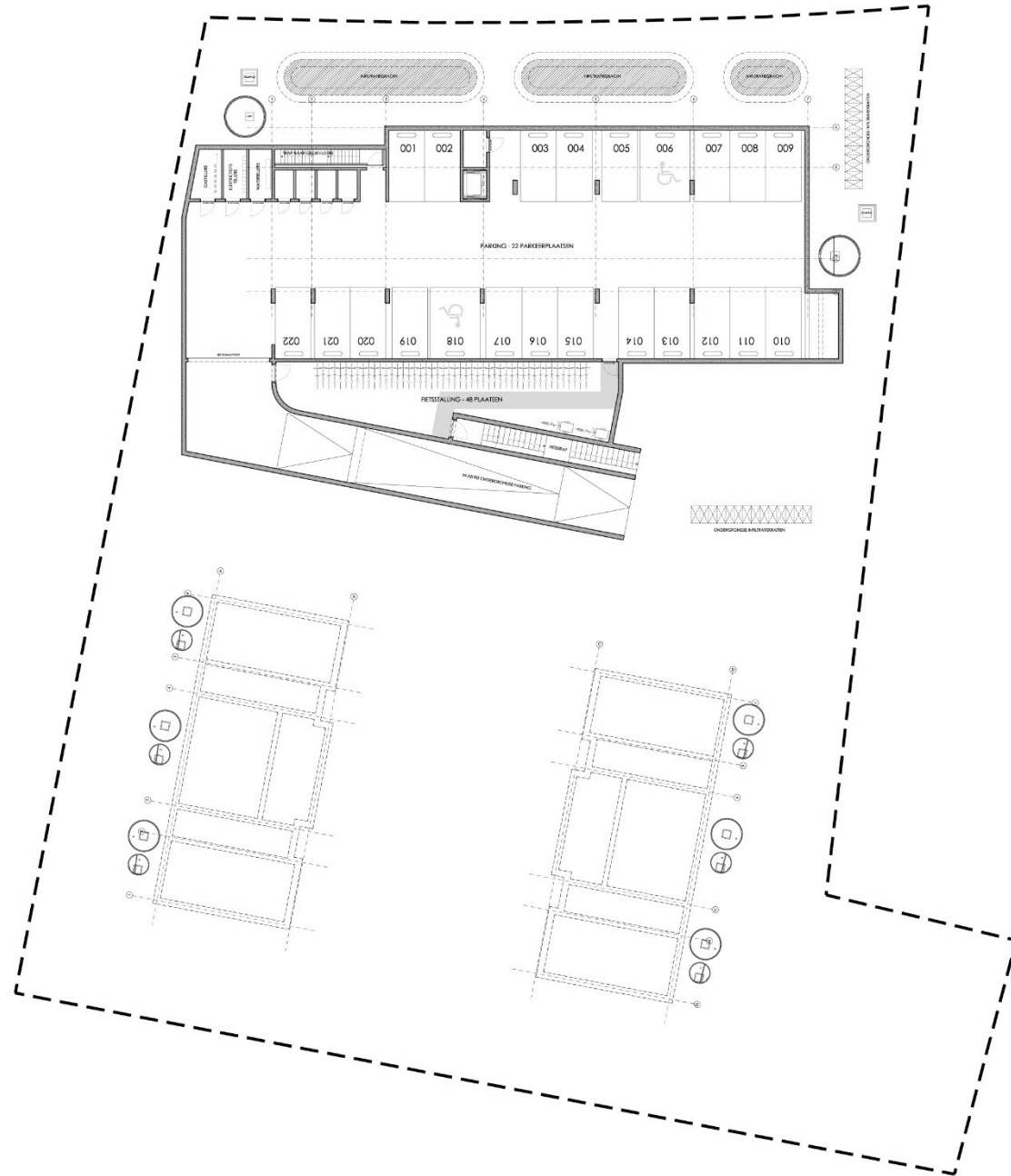
De meergezinswoning wordt dus onderkelderd, de eengezinswoningen niet (Figuur 6). In de kelder komt er een fietsenstalling met 48 plaatsen en worden 22 parkeerplaatsen voorzien. In het noordwesten bevindt zich de trap naar het gelijkvloers en worden ruimtes voor gas-, elektriciteits- en watertellers gepland.

De fundering van de eengezinswoningen kent een verstoringdiepte van ca. 1,00 m. De kelder heeft een diepte van ca. 3,65 m (Figuur 7). De verstoringdiepte van de groenzones, tuinen, terrassen en verhardingen bedraagt ca. 50 cm.

De afvoer van regenwater verloopt via drie infiltratiegrachten ten noordwesten van de meergezinswoning en een aantal ondergrondse infiltratiekratten ten noorden en ten zuidoosten van de meergezinswoning. De infiltratiegrachten kennen een oppervlakte van ca. 107 m² en een verstoringdiepte van ca. 1,00 m. De infiltratiekratten kennen een oppervlakte van ca. 20 m² en een verstoringdiepte van ca. 1,20 m.

In het noordwesten van het terrein worden een regenwaterput en een pompput voorzien en ten noordoosten van de meergezinswoning komt ook een pompput, evenals een septische put voor de afvoer van fecaal water. Ook bij elke eengezinswoning wordt ter hoogte van de tuinzone een regenwaterput en een septische put gegraven. De hemelwaterputten kennen een oppervlakte van ca. 30 m² en de septische putten kennen een oppervlakte van ca. 17 m². Beide kennen een verstoringdiepte van ca. 2,40 m.

VERDIEPING -1

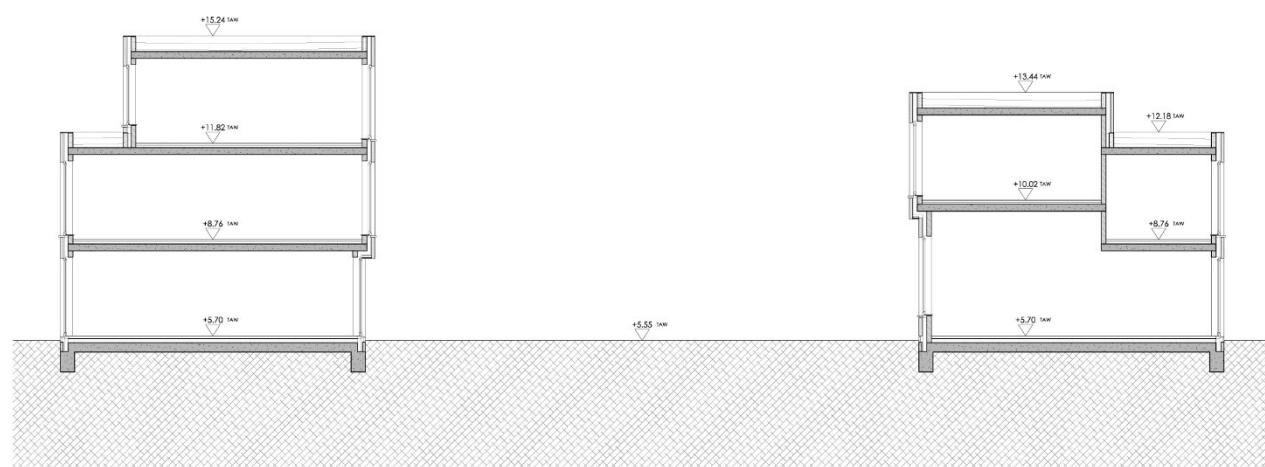
BOUWHEER	ECOSCAPE BVBA GEVABRI NOORD 5 8730 BEEBEKEN	HANDEKERING
ARCHITECT	BONTINCK* BONTINCK ARCHITECTURE AND ENGINEERING NV OTTENGRANDESTEENWEG 20/D 108-A 31 BE-9000 GENET BELGIUM T: +32 9 235 01 74 F: +32 9 225 64 14 STUDEEGROEP@BONTINCK.BE WWW.BONTINCK.BE	
INGENIEUR STABILITEIT		
INGENIEUR TECHNIKEN		
AANNEMER		

LOYSTRAAT 52, HAMME
BOUWEN VAN EEN MEERGEZINSWONING MET ONDERGRONDSE PARKING EN 6 EENGEZINSWONINGEN
KADASTRALE GEGEVENS: HOEKLING 1, SECTIE A, NRS. 1542V EN 1542W
LIGGING: LOYSTRAAT 52, 9220 HAMME

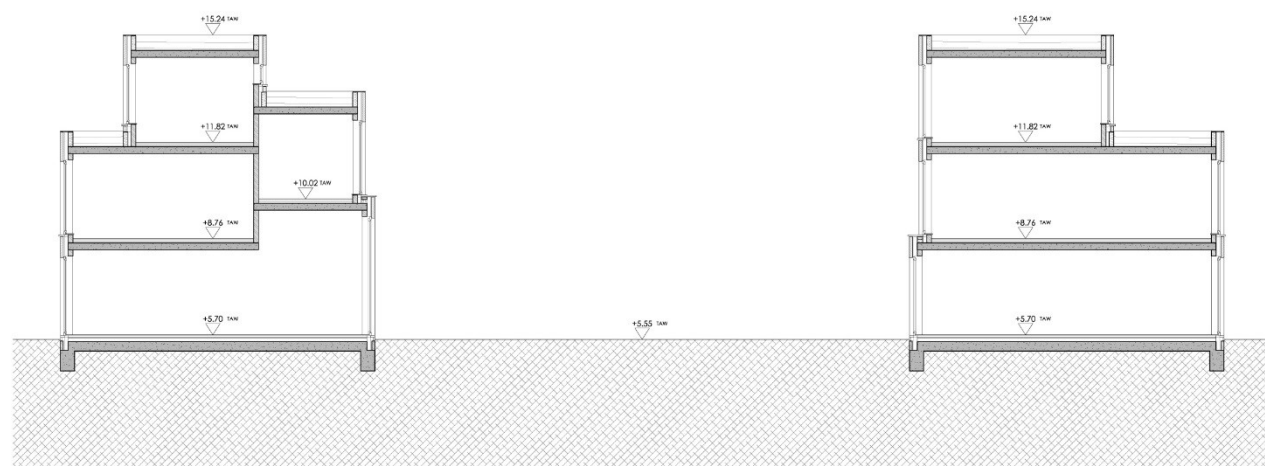
PLAN VERDIEPING -1

INDEX	DATUM	REVISIES OMSCHRIJVING	DOSSIER: 1383/18 SCHAAL: 1/200
			...
			NUMMER
			...

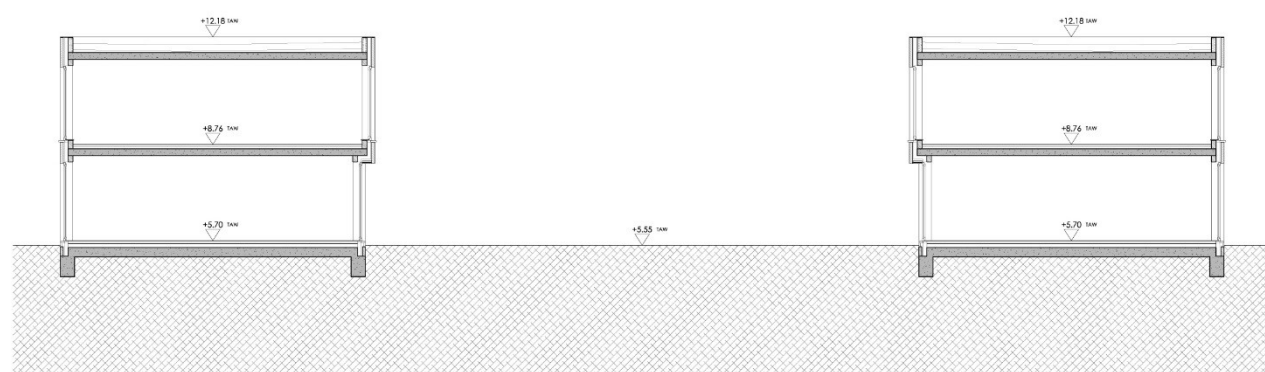
Figuur 6: Ontwerpplan verdieping -1 (Bontinck Architecture and Engineering nv)

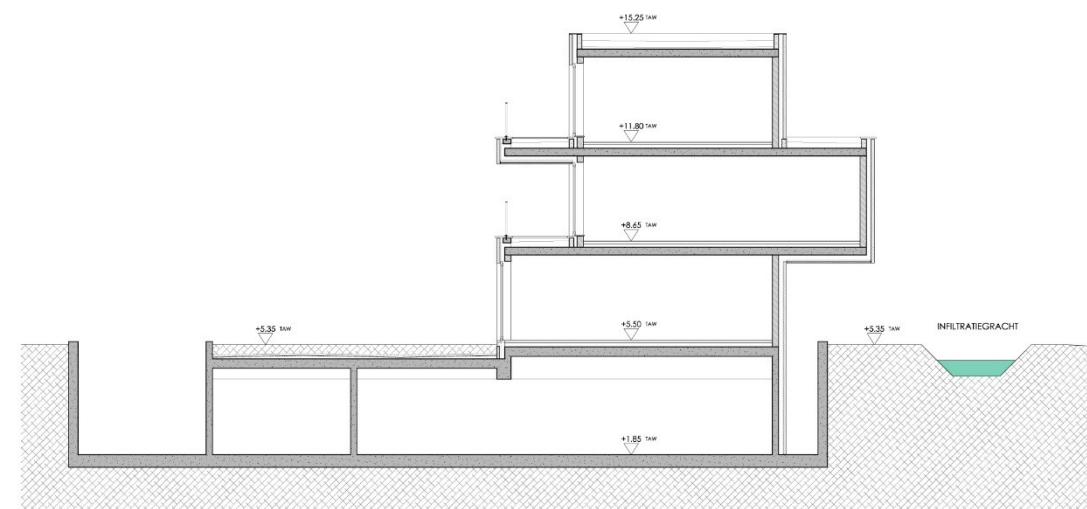
PRINCIPESNEDE EENGEZINSWONINGEN W1 / W4

PRINCIPESNEDE EENGEZINSWONINGEN W2 / W5

PRINCIPESNEDE EENGEZINSWONINGEN W3 / W6

PRINCIPESNEDE MEERGEZINSWONING

BOUWHEER	ECOSCAPE BVBA GEVABRIJ NOORD 5 8730 BEEBEKEN	HANDEKENING
ARCHITECT	BONTINCK* BONTINCK ARCHITECTURE AND ENGINEERING NV OTTINGENDESTEENWEG 20/D 108-A 31 BE-9000 GENÈVE / BELGIUM T +32 9 235 01 74 F +32 9 235 64 14 STUDEEGROEP@BONTINCK.BE WWW.BONTINCK.BE	
INGENIEUR STABILITEIT		
INGENIEUR TECHNIEKEN		
AANNEEMER		
LOYSTRAAT 52, HAMME BOUWEN VAN EEN MEERGEZINSWONING MET ONDERGRONDSE PARKING EN 6 EENGEZINSWONINGEN <small>KADASTRALE GEGEVENS: HOEFLING 1, SECTIE A, NRS. 1542V EN 1542W LIGGING: LOYSTRAAT 52, 9220 HAMME</small>		
PRINCIPESNEDES		
REVISIES		DOSSIER: 1383/18
INDEX	DATUM	OMSCHRIJVING
		SCHAAL: 1/100
		...
		NUMMER
		...

Figuur 7: Principesnedes (Bontinck Architecture and Engineering nv)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeoreferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

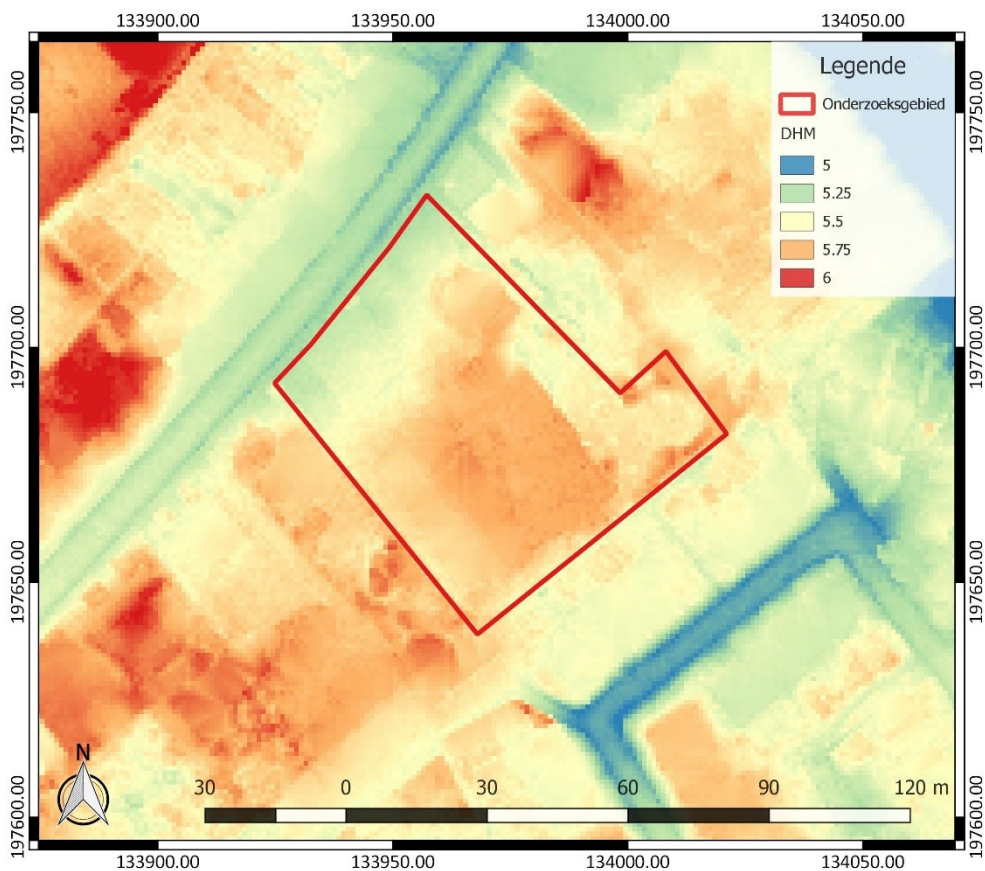
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

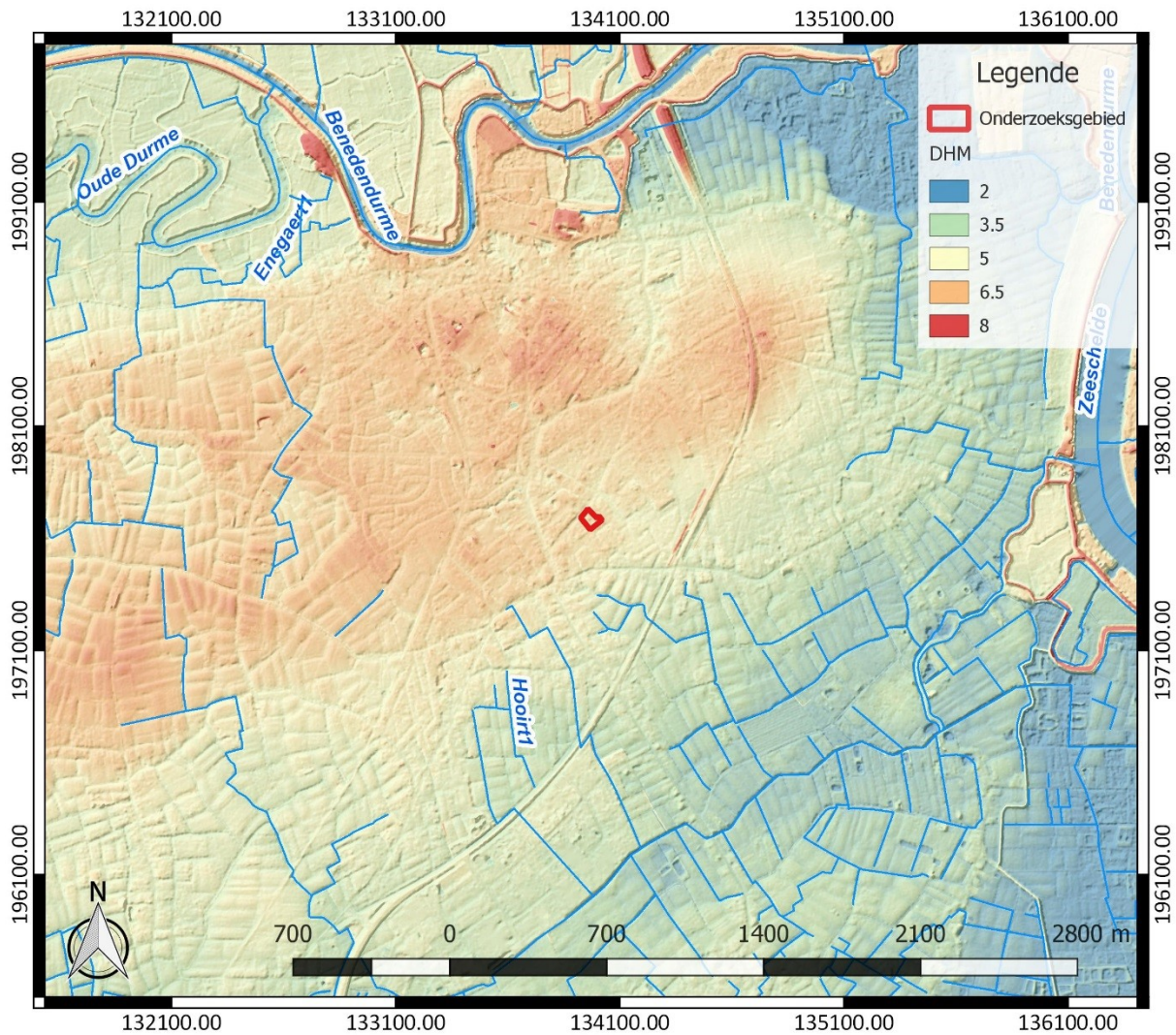
Het onderzoeksgebied is gelegen ten zuiden van het centrum van Hamme, tussen de Loystraat in het noordwesten, de Kardinaal Jozef Cardijnlaan in het noord- en het zuidoosten, de Pieter Jan Boellaan in het zuiden en de Damstraat in het zuidwesten (Figuur 8). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden en woonuitbreidingsgebieden. Hydrografisch behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. De voornaamste waterlopen in de omgeving zijn de Benedendurme ten noorden en de Zeeschelde ten oosten. Op kortere afstand lopen de Hooirt in het zuidzuidwesten en de Enegaert in het noordwesten. Ook is er een groot aantal naamloze waterlopen op te merken. Hun verloop volgt duidelijk de huidige perceelsgrenzen, wat er waarschijnlijk op wijst dat de naamloze waterlopen van vrij jonge oorsprong zijn en voornamelijk een functie hebben als afwateringsgracht (Figuur 10).

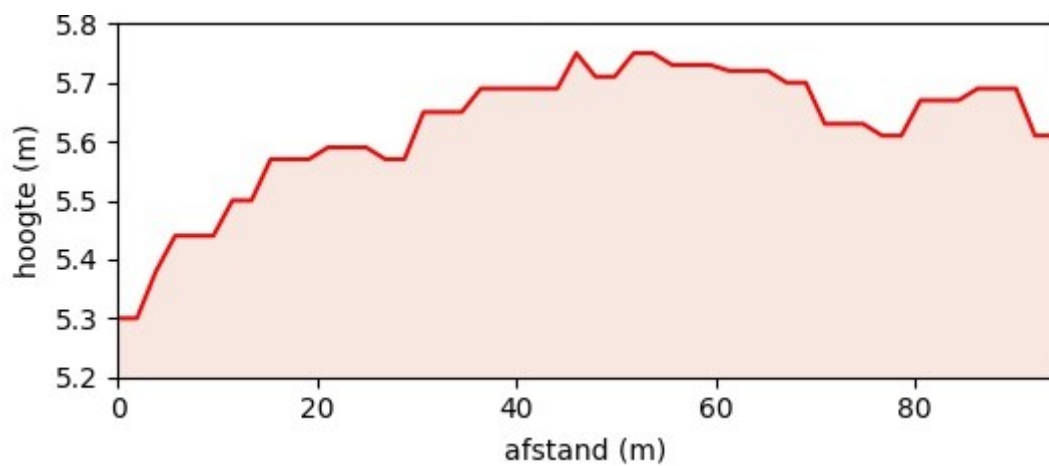
Figuur 8: Luchtfoto van 2017 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

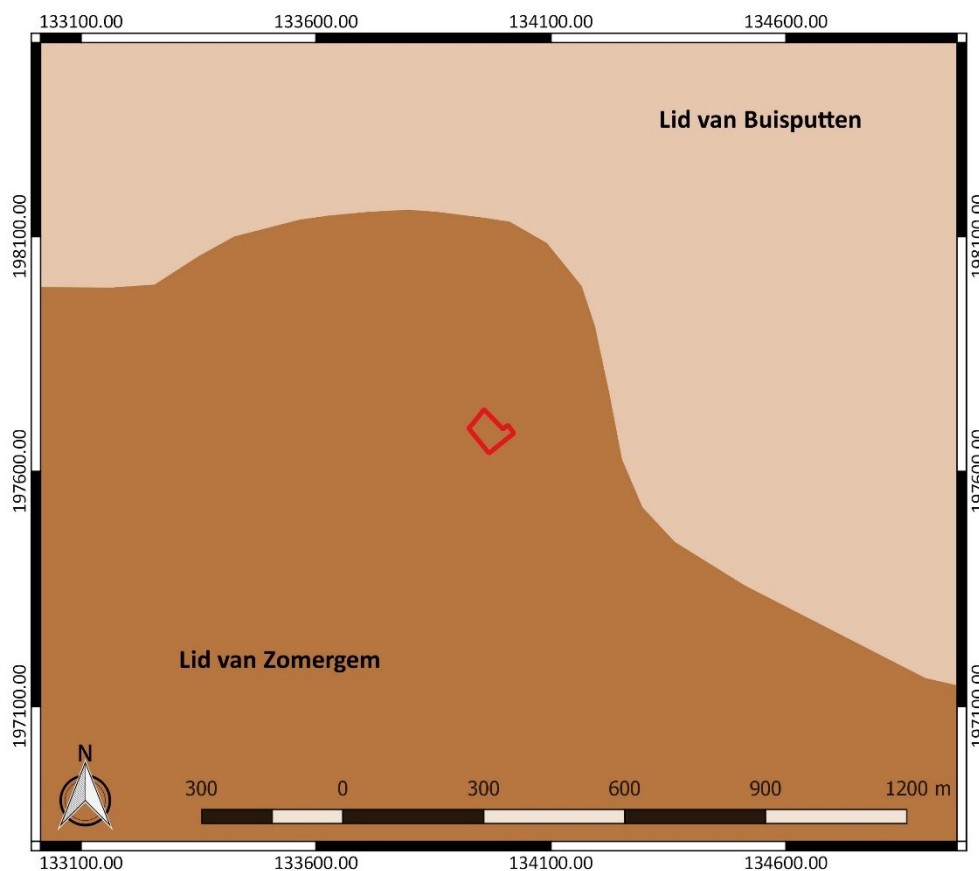

Figuur 10: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 11: Hoogteverloop van noord naar zuid over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Hamme tot de oostelijke uitloper van de Vlaamse Vallei. Het is een vlak gebied. In de Scheldepolders worden lage, vlakke stroken aangetroffen met een hoogte tussen 1 en 2 m TAW.³ Tussen de alluviale dalen van de Schelde en de Durme bevindt zich een iets hoger gelegen zandvlakte met een topografisch niveau van circa 4 tot 10 m TAW. Dit niveau staat gekend als het zogenaamd Weichseliaan laagterras, dat beschouwd wordt als het afzettingsspeil van de vroegere rivierstelsels, voor de holocene insnijding plaatsvond. De beperkte hoogteverschillen in de zandvlakte zijn meestal het gevolg van latere lokale eolische herwerking van het zandig quartair substraat tot kleine zandruggetjes of landduinen. Ten noorden van het onderzoeksgebied en van de Schelde-Durme as situeert zich de Wase Cuesta, die hoogtes tot ongeveer 30 m TAW bereikt en die gekenmerkt wordt door een steil zuidelijk cuestafront.⁴ Het onderzoeksgebied bevindt zich op een interfluvium in de hogere zandvlakte tussen de valleien van de Durme ten noorden en de Schelde ten oosten (Figuur 9). Het terrein kent een hoogte van 5,3 tot 5,8 m TAW (Figuur 11). Ter hoogte van de aanwezige bebouwing en verharding lijkt het terrein licht opgehoogd.

Figuur 12: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond (Figuur 12) bestaat uit het Lid van Zomergem, dat gekenmerkt wordt door grijsblauwe klei. Ten noorden en ten oosten is het Lid van Buisputten gesitueerd, dat gekenmerkt wordt door donkergrijs fijn zand, dat glauconiet- en glimmerhoudend is.⁵

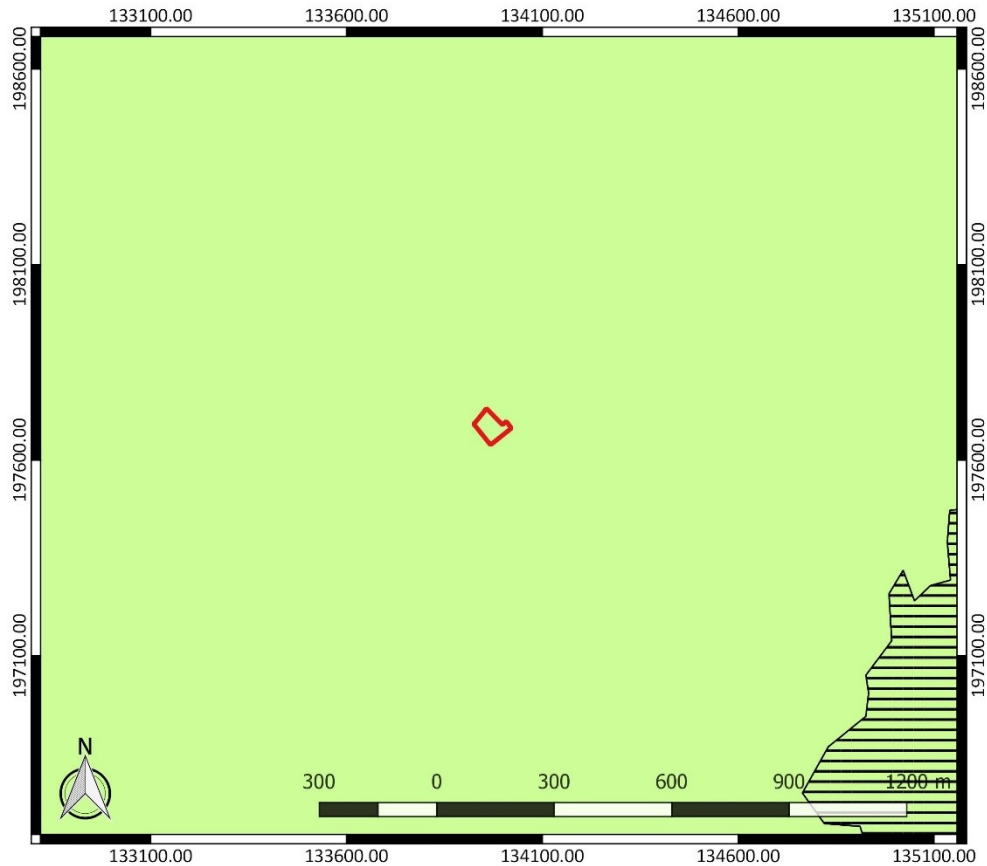
De quartairgeologische kaart (Figuur 13) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of

³ Bogemans 1996, 3-6

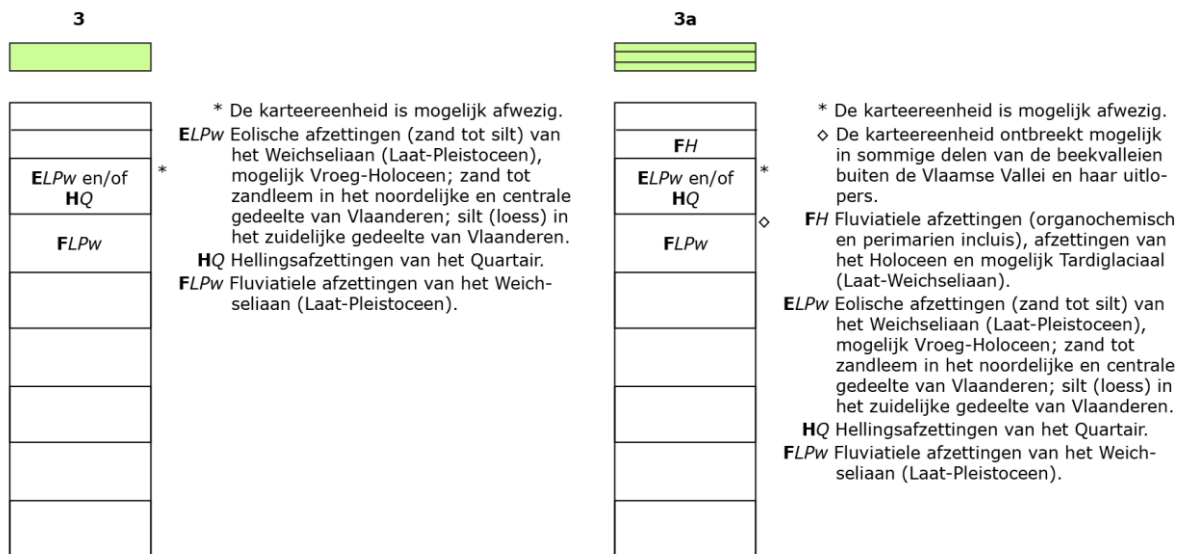
⁴ Adams *et al.* 2002, 7 -8

⁵ www.geopunt.be/kaart

hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de gearceerde zone op de kaart, komen tevens jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan) voor.⁶

Figuur 13: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 14: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

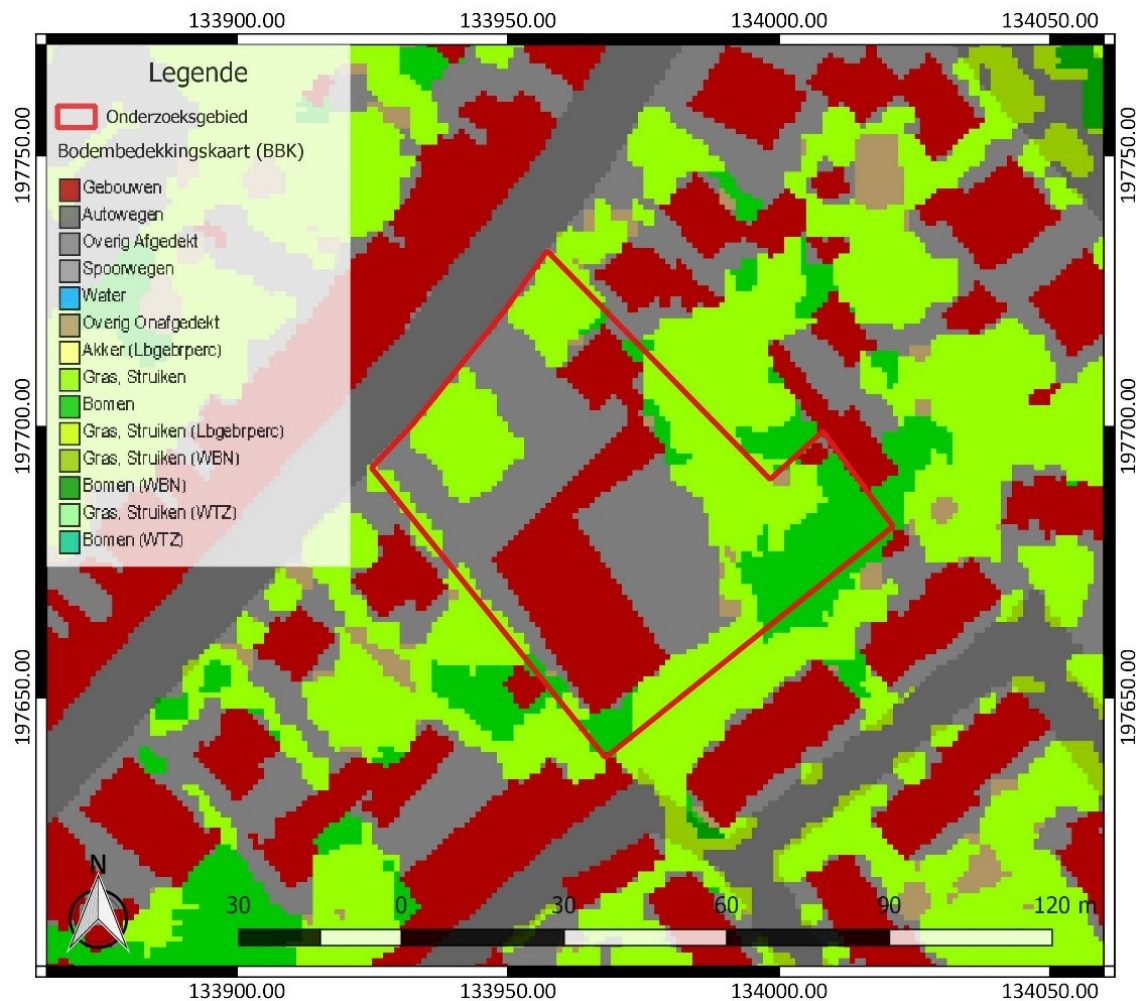
⁶ www.geopunt.be/kaart

De bodemkaart (Figuur 15) situeert het noordoosten van het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB). In het overige deel wordt een matig natte zandbodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Zdc) verwacht. In de omgeving zijn nog enkele andere bodemtypes te vinden. Ten noorden treffen we een matig natte (Zdc(h)) en een matig droge (Zcc(h)) zandbodem met een sterk gevlekte, verbrokkelde of discontinue textuur-B horizont. Bodemtype Zcc(h) is ook ten noordoosten, ten zuidoosten en ten zuiden van het terrein aangegeven. Ten oosten en ten zuidoosten wordt een matig droge zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Zcm) verwacht. In het zuidoosten wordt deze dikke antropogene humus A horizont gekenmerkt door een grijsachtige kleur (Zcm(g)). Tot slot zijn ten noordwesten nog een matig natte lemig zandbodem met een dikke antropogene humus A horizont (Sdm) en een matig natte zandbodem met een duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zdg) weergegeven.

Figuur 15: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikkaart gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras, struiken en bomen (Figuur 16). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8).

Figuur 16: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Hamme kende een vrij vroege kerstening. De vermoedelijke schenking omstreeks 660 door Reinilde van Kontich, van het dorp Hamme aan de abdij van Lobbes, zal de kerstening bevorderd hebben. In de 7de-8ste eeuw stond er in Hamme vermoedelijk een houten kerkje, buiten het huidige centrum van de gemeente. In de 9de eeuw werd een tweede kerkje gebouwd, op de plaats van het huidige kerkgebouw. In 1135 wordt er al melding gemaakt van een stenen kerk. Dit kerkgebouw was opgetrokken in vroeg-romaanse stijl. In een zegelbrief begiftigt de bisschop van Doornik de abdij van Lobbes met het patronaat van de kerk van het domein Hamme. Tot 1331, en zelfs nog later, stond de parochie onder toezicht van de landdeken van Waas. In de 12de eeuw werd de kerktoren vernield door een brand. Pas in de 15de eeuw kreeg de kerk een nieuwe toren. In 1452 werd Hamme door de Gentenaars verwoest en brandde de zuidzijde van de kerk af. In 1467 startte de wederopbouw en werd de zuidkant verbreed. In 1578 trokken de Gentenaars opnieuw een spoor van vernieling door het Waasland. In Hamme werd de kerk belaagd en werd bijna de volledige dorpskern verwoest. In de eerste helft van de 17de eeuw was de kerk nog steeds in slechte staat als gevolg van de onlusten.⁷

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 17). Ten westen is het oud straattracé van de Damstraat weergegeven. Deze "Damstraete" werd reeds in 1772-1776 vermeld en was de oude verbindingsweg tussen Hamme en Grembergen. Het tracé komt voort uit de

⁷ De Potter/Broecaert 1887, 2

vroegere steenweg van Sint-Niklaas naar Dendermonde, die doorheen het oude centrum van Hamme liep.⁸ Het onderzoeksgebied bevindt zich ten zuiden van de historische dorpskern, op enige afstand ervan.

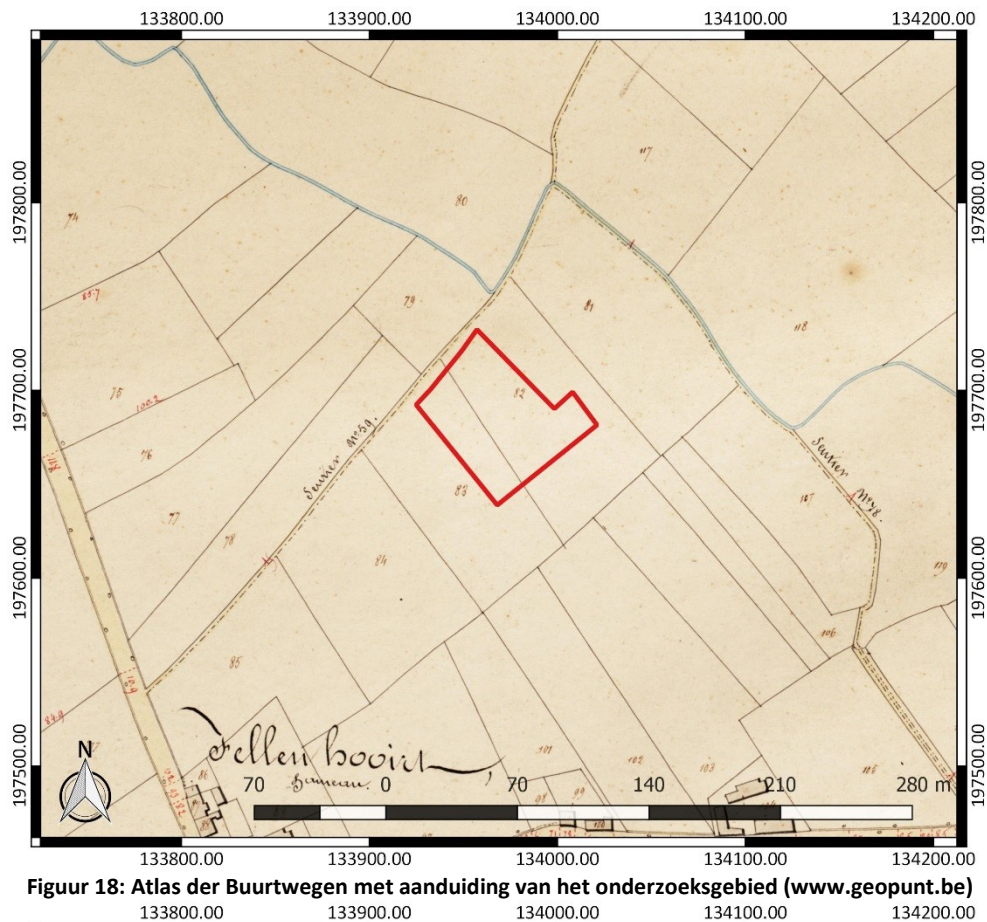

Figuur 17: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

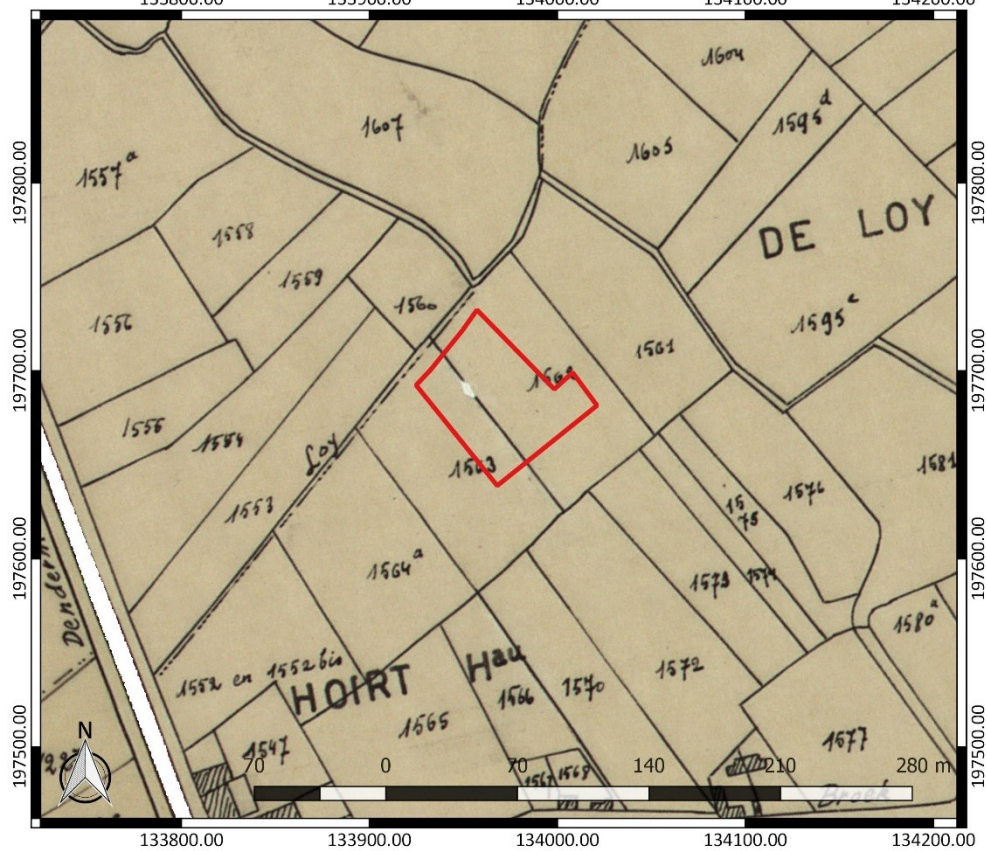
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) is het onderzoeksgebied nog onbebouwd. Vermoedelijk was het nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 18 en Figuur 19). Het onderzoeksgebied ligt ten noordoosten van het gehucht Hooirt, dat zich situeert ter hoogte van het kruispunt van de huidige Neerstraat en de Damstraat. Op de Poppkaart wordt het oude straattracé aangegeven als “Dendermondse steenweg”.⁹ Ten noordwesten van het terrein loopt een pad, dat reeds het traject volgt van de huidige Loystraat. Ook ten noordoosten van het terrein, ter hoogte van de huidige Kardinaal Jozef Cardijnlaan, is een pad weergegeven. Een topografische kaart uit 1930 (Figuur 20) geeft nog steeds een gelijkaardig beeld. In de omgeving is de bebouwing toegenomen.

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Damstraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/114887> (geraadpleegd op 9 november 2018)

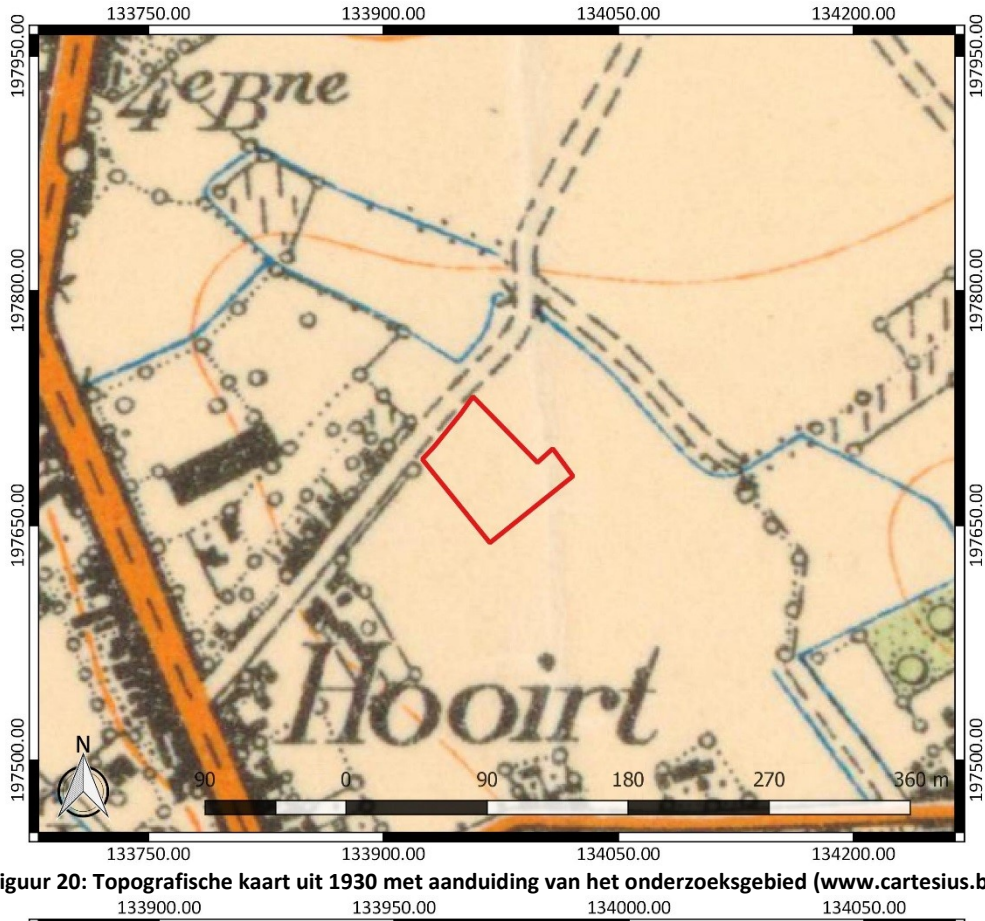
⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Hooirt [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/114876> (geraadpleegd op 9 november 2018)

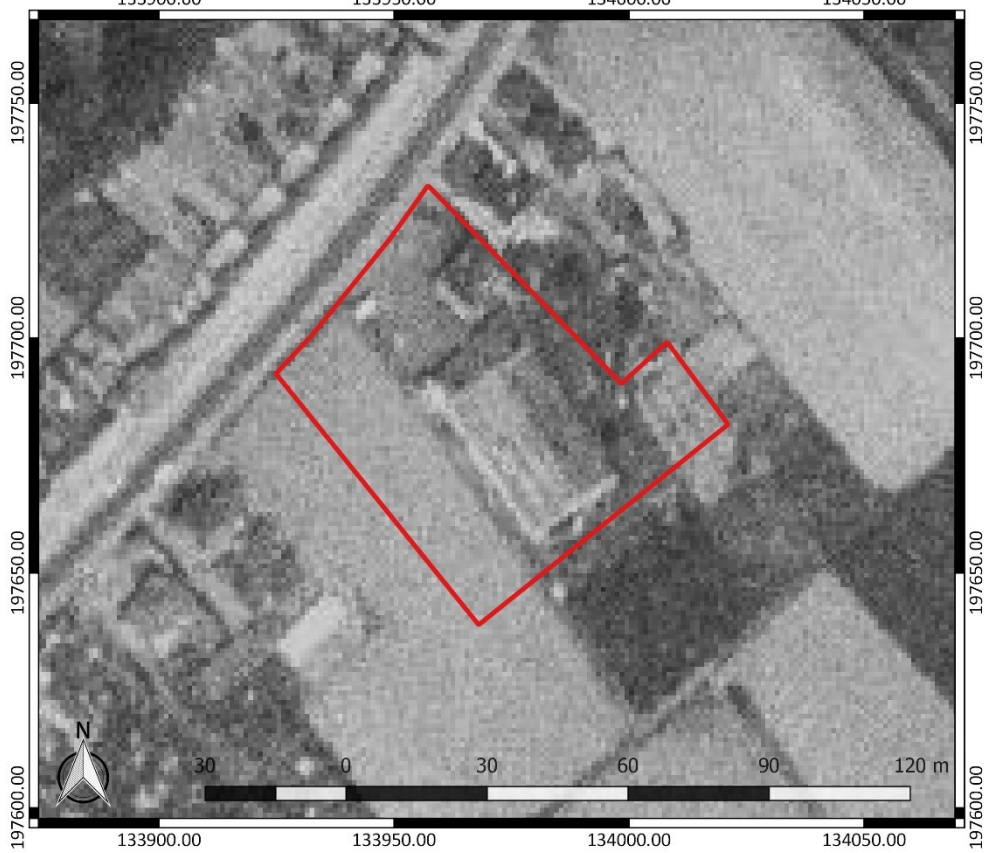
Figuur 18: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Topografische kaart uit 1930 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 21: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

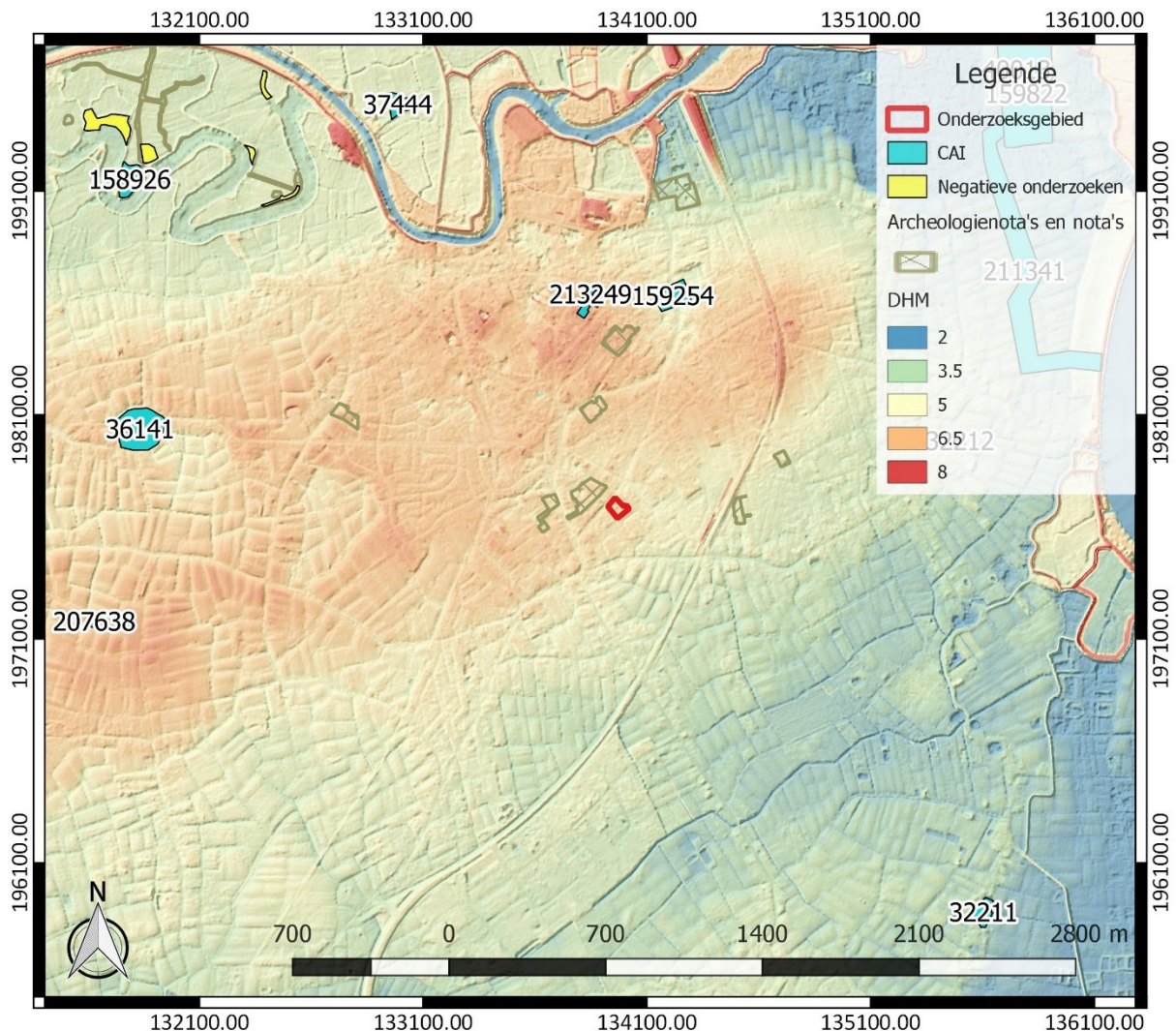
Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 21) toont bebouwing in het noord- en het zuidoosten van het onderzoeksgebied. Het zuidwestelijke deel van het terrein is nog steeds in gebruik als akkerland. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 22) toont een uitbreiding van de bebouwing in het zuidwesten van het onderzoeksgebied. Het noordwesten is verhard. Ook in de omgeving is de bebouwing verder uitgebreid. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8). De bebouwing in het zuidoosten van het terrein is echter verdwenen.

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 23). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

De meest nabijgelegen vondsten in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op enige afstand en dateren uit de nieuwe tijd. Ter hoogte van CAI ID 159254 bevond zich een hoeve, die zeker teruggaat tot in de 17de eeuw en die mogelijk een vroegere voorganger had. De hoeve, die te zien is op de Ferrariskaart, was in het verleden gekend als "Den groenen boomgaert" en later als "Hof ter Donck" en "Spaans Huis". In de 18de eeuw was de hoeve eigendom van de familie de Bruyne, waarvan verschillende leden meier, baljuw, burgemeester of schepen van Hamme waren. Tijdens het ancien regime deed het hof ook dienst als zetel van het zogenaamde "bierhuyseken", waar de belastingen op het brouwen en stoken geïnd werden. In 1909 werd het hof achteraan uitgebreid en gesplitst in twee woningen. In 1937 werden de gebouwen verder opgesplitst en vermoedelijk ook verhoogd met een halve verdieping. In de jaren 1970 verkeerden de gebouwen in een vervallen toestand. Ze werden opgekocht door de gemeente en gerestaureerd in 1984. In de buurt werd in de Nieuwstraat (CAI ID 213249) een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, waarbij enkele kuilen, gelegen op de achtererven van

woningen, werden gevonden. Ze dateren uit de tweede helft van de 18de eeuw. Ook werd er een kelder en een bakstenen structuur uit de nieuwste tijd op de achtererven van de woningen gevonden.¹⁰

Figuur 23: Overzichtskaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

In de ruimere omgeving gaan de resten terug tot de steentijd. Ter hoogte van CAI ID 37444 werd lithisch materiaal gevonden, waaronder een artefact uit het neolithicum. Bij boringen op locatie CAI ID 158926 werd ook steentijdmateriaal ingezameld. Daarnaast werd sporadisch houtskool en een schelp van onbepaalde datering aangetroffen.¹¹ Er zijn in de ruime omgeving ook resten uit de Romeinse tijd aanwezig. In de Meerstraat (CAI ID 207638) werden twee bronzen Romeinse munten gedetecteerd.¹² Tot slot is er in de omgeving een circulaire structuur met een diameter van ongeveer 200 m

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159254, Spaans Huis (geraadpleegd op 13 november 2018); Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Spaans Huis [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/85301> (geraadpleegd op 13 november 2018); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 213249, Nieuwstraat (geraadpleegd op 13 november 2018)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158926, Weijmeerbroek Zone 3 (geraadpleegd op 13 november 2018)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 207638, Meerstraat (geraadpleegd op 13 november 2018)

waargenomen (CAI ID 36141). Deze structuur van onbepaalde datering wordt gevormd door het verloop van een weg.¹³

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied kent een gunstige landschappelijke ligging, op een interfluvium in de hogere zandvlakte tussen de valleien van de Durme ten noorden en de Schelde ten oosten. Gekende archeologische waarden in de omgeving zijn eerder schaars. Ze geven aan dat er voor de regio nog een lacune is in onze kennis van het verleden. De gekende archeologische waarden in de omgeving dateren uit de steentijd, de Romeinse tijd en de nieuwe tijd. Gezien de gunstige landschappelijke ligging van het terrein zijn archeologische resten uit andere periodes echter niet uit te sluiten.

Historische kaarten geven aan dat het onderzoeksgebied sinds de 18de eeuw lange tijd in gebruik was als akkerland. Pas op een luchtfoto uit 1971 zien we bebouwing op het terrein. Bij de bouwwerken op het terrein hebben mogelijk bodemingrepen plaatsgevonden die een negatieve impact gehad hebben op het bodemarchief. Aan de andere kant toont het digitale hoogtemodel ter hoogte van de aanwezige bebouwing en verharding dat het terrein er licht opgehoogd is. Daardoor kan de negatieve impact van de bodemingrepen op het terrein in het verleden mogelijk vrij beperkt zijn.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van onderkelderde meergezinswoningen in het noorden, de aanleg van niet onderkelderde eengezinswoningen in het zuiden, de aanleg van wegenis en omgevingsaanleg. De diepte van de geplande bodemingrepen varieert sterk, van 50 cm tot 3,65 m onder het maaiveld. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijke ligging van het terrein op een interfluvium. Op basis van gekende archeologische waarden is er een verwachting naar resten uit de steentijd, de Romeinse tijd en mogelijk ook uit de nieuwe tijd. Gezien de beperkte stand van zaken in onze kennis van het verleden van de regio en gezien de gunstige landschappelijke ligging van het terrein zijn ook archeologische sporen uit andere periodes niet uit te sluiten. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein is mogelijk enige aantasting van het bodemarchief te verwachten, in het kader van de aanleg van de bestaande bebouwing en verharding. De precieze bewaringstoestand van het bodemarchief is momenteel echter niet gekend. De geplande werken op het terrein zullen een ernstige negatieve

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 36141, Moerheide (geraadpleegd op 13 november 2018)

impact op het aanwezige bodemarchief kennen. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein in gebruik is als grasland. Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites in te schatten. Afhankelijk van het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend booronderzoek nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein op een interfluvium. Op basis van gekende archeologische waarden is er een verwachting naar resten uit de steentijd, de Romeinse tijd en mogelijk ook uit de nieuwe tijd. Gezien de beperkte stand van zaken in onze kennis van het verleden van de regio en gezien de gunstige landschappelijke ligging van het terrein zijn ook archeologische sporen uit andere periodes niet uit te sluiten. Op basis van de gebruiksevolutie van het terrein is mogelijk enige aantasting van het bodemarchief te verwachten, in het kader van de aanleg van de bestaande bebouwing en verharding. De precieze bewaringstoestand van het bodemarchief is momenteel echter niet gekend. De geplande werken op het terrein zullen een ernstige negatieve impact op het aanwezige bodemarchief kennen. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Adams, R./S. Vermeire/G. De Moor/P. Jacobs/S. Louwye/P. Polfliet, 2002: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 15 Antwerpen*, Gent.

Bogemans, F., 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 23 Mechelen*, Brussel.

De Potter/Broeckaert, 1887: *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen, reeks 4*, Gent.

4.2 Websites

Cartesius (2018)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2018)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2018)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2018)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2018)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2018)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2018)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

